

THE "SFATUL" NEWSPAPER, A PART OF THE ROMANIAN NATIONAL
COUNCIL OF MARAMUREȘ COUNTY
(7TH OF DECEMBER 1918 – 31ST OF MAY 1919)

Nicolae Iuga

Prof., PhD, „Vasile Goldiș” Western University of Arad

Abstract: The first Romanian newspaper in the history of Maramures, entitled „Sfatul”, appeared on Friday, December 7 1918, less than a week after the proclamation of the Union of Transylvania and Maramures with the Empire of Romania on 1 December 1918. The newspaper had a number 4 pages, the weekly periodicity and appeared, with a single one-week interruption, for a year, in a total of 51 numbers (3 numbers in December 1918 and the other in 1919), until December 1919. It was subtitled "Official Organ of the Sfatul National Roman al Comitatului Maramures" and was written by two „responsible editors”: dr. Vasile Kindriș and dr. Titu Doros.

The documentary value of this publication is truly exceptional, if we consider that during World War II, Maramures then entered Horthyst Hungary, many archives were either taken and stored in Hungary in places unknown or inaccessible, either partially destroyed or simply lost. Thus, for some events, in the absence of archival documents, the pages become a primary source of information of the highest importance

Keywords: The newspaper „Sfatul”, Maramureș, Sighetu Marmației, Sfatul Național Român al Comitatului Maramureș, Vasile Kindriș, Titu Doros.

1. Ideea tipăririi primului ziar în limba română din Maramureș

În vârtoarea evenimentelor din Noiembrie – Decembrie 1918, în unitățile administrativ-teritoriale de atunci din Transilvania și Maramureș, acolo unde exista un procent semnificativ de populație românească s-au constituit organe de conducere provizorii numite „sfaturi”, la toate nivelurile: la nivel central (Marele Sfat Național Român de la Sibiu, condus de un Consiliu Dirigent prezidat de Iuliu Maniu), apoi la nivel de comitate, orașe și sate. Evident, nici Maramureșul nu a făcut excepție. După cum se știe, pe 3 noiembrie 1918 Austro–Ungaria a semnat armistițiul. Ostașii români întorși acasă cu întregul echipament militar asupra lor au constituit gărzii naționale în fiecare sat din Maramureș. Pe 22 noiembrie în capitala Comitatului, la Sighetu Marmației a fost organizată o mare Adunare Națională românească, având aproximativ 10.000 de participanți, care au ales delegații maramureșeni la Adunarea de la Alba Iulia și pe membrii Sfatului Național Român al Comitatului Maramureș. Sfatul a fost compus inițial din 34 de persoane, în frunte cu președintele Vasile Chindriș¹. Vasile Filipciuc, un avocat înstărit din Vișeu de Sus și frate cu marele istoric al Maramureșului Alexandru Filipașcu, s-a angajat să înființeze la Sighet un ziar românesc care să se numească „Sfatul”, ca organ de presă al Sfatului Național Român Comitatens Maramureș.

Primul număr al acestui ziar a apărut în ziua de vineri 7 decembrie 1918, deci la mai puțin de o săptămână de la Proclamarea Unirii de la 1 Decembrie 1918. Ziarul avea formatul numit mai târziu „tabloid” (27 x 40 cm), un număr de 4 pagini, periodicitatea săptămânală și a

1 Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1940, p. 237.

apărut, cu o singură întrerupere de o săptămână, timp de un an de zile, în total 51 de numere (2 numere în decembrie 1918 și celelalte în cursul anului 1919), până la 19 decembrie 1919. Era subintitulat „Organ oficios al Consiliului Național Român Comitatens Maramurăș”, în caseta tehnică din pagina 4 era scris: „Editor și proprietar C.N.R.C. Maramurăș” și era redactat de doi „redactori responsabili”: dr. Vasile Kindriș și dr. Titu Doros.

În ceea ce privește structura publicației, aceasta era una clasică. Încă de la întâiul număr, prima pagină era ocupată în întregime de un text nesemnlat de genul editorial, iar în paginile 2 – 3 erau inserate comentarii, reportaje, analize pe diferite domenii, articole de atitudine sau cu caracter cultural, poezii. Pagina 4 era consacrată de regulă știrilor, grupate pe două coloane, locale și externe, știri „Din Maramurăș” și „Din lumea mare”.

Valoarea documentară a acestei publicații este cu adevărat excepțională, mai cu seamă dacă avem în vedere că în cursul vremurilor, respectiv în timpul celui de Al II-lea Război Mondial, în Maramureșul intrat atunci în Ungaria horthystă, multe arhive fie că au fost duse și puse la păstrare în Ungaria în locuri necunoscute sau inaccesibile, fie că parțial au fost distruse intenționat, fie că pur și simplu s-au pierdut. Așa se face că, pentru anumite evenimente, în lipsa unor documente de arhivă, paginile aceste foi devin o sursă primară de informare de cea mai mare importanță.

2. Relatarea în ziarul „Sfatul” a deplasării la Adunarea de la Alba Iulia

În primele două numere, din 7 și respectiv 14 decembrie 1918, este publicat între altele reportajul călătoriei delegațiilor din Maramureș la Adunarea din 1 Decembrie de la Alba Iulia. În prealabil, pe 22 noiembrie 1918, avusese loc la Sighet o mare Adunare națională românească, la care au participat între 6.000 (după sursele oficiale maghiare) și 10.000 de români maramureșeni (după aprecierile organizatorilor). Sighetul nu era încă evacuat de către autoritățile austro-ungare, iar Adunarea s-a ținut în piața centrală a orașului sub supravegherea armatei austro-ungare, care avea militari cu mitraliere instalate pe acoperișurile clădirilor. În această atmosferă de amenințare, Adunarea a decurs „în bună rânduială, chiar și străinii recunoscând că românii s-au purtat cu toată cinstea”². Preotul Simeon Balea din Săpânța l-a jurat pe președintele desemnat al Sfatului Comitatens dr. Vasile Kindriș „sub steag și pe steagul românesc”³. (Dr. Vasile Kindriș era un avocat necăsătorit, iar acesta a fost lămurit de către comilonii săi să accepte el această însărcinare, deoarece probabilitatea ca să fie asasinat era destul de mare și măcar nu ar fi rămas o familie neajutorată în urma sa). Apoi s-au ales membrii Sfatului Comitatens, au fost desemnați reprezentanții care vor merge la Adunarea de la Alba Iulia și s-a cântat „Deșteaptă-te române!”

Cei șapte reprezentanți din Sighet, în frunte cu președintele dr. Vasile Kindriș, s-au deplasat cu carele 65 de km până la Baia Mare, pe Valea Marei, iar pe parcurs lor li s-au adăugat delegați din toate localitățile de pe această vale, Berbești, Giulești, Crăcești (vechea denumire a actualului sat Mara). Pe drum, prin toate satele pe care le-au străbătut, români îmbrăcați de sărbătoare, le-au „făcut ovații”. Au prânzit la o cârciumă din Crăcești, apoi au trecut muntele Gutâi și au dormit la un hotel din Baia Mare, iar din Baia Mare au parcurs drumul până la Alba Iulia cu trenul, în vagoane anume rezervate pentru delegații. Pe vagonul cu delegațiile din Maramureș, oamenii au scris cu litere mari „MARMATIA,, și „TRAIASCĂ ROMÂNIA MARE”!

La plecarea din gara Teiuș, soldați unguri au tras asupra trenului, ochind pe un delegat care purta un steag tricolor românesc. Militarii români care constituiau garda trenului au

² Ziarul „Sfatul”, anul I nr. 1 / 7 decembrie 1918, pag. 2.

³ Ibidem.

ripostat, iar ungurii au fugit. Stegarul român rănit Ion Arion a murit în tren, a fost dus până la Alba Iulia și a fost înmormântat acolo cu onoruri militare.

3. Bătăliile pentru Maramureș

Imediat după încheierea Armistițiului de la 3 noiembrie 1918 și încetarea de facto a Războiului, puterile străine din vecinătate și-au manifestat interesul de a acapara Maramureșul, respectiv Ungaria și Ucraina bolșevică. Românii din Maramureș prezentau avantajul că formau chiar și atunci populația majoritară a Comitatului și că au înființat în toate localitățile românești „gărzii naționale”, formate din câte 20 – 40 de membri și însărcinate cu păstrarea ordinii publice. Aceste „gărzii” erau alcătuite din militarii supraviețuitori întorși de pe front acasă, în satele de baștină, aceștia erau oameni care aveau pregătire și disciplină militară, aveau și o îndelungată experiență a războiului, dar lucrul cel mai important era că aveau asupra lor armele de foc din dotare și munițiile aferente pentru că, în haosul creat de căderea fronturilor și încheierea armistițiului, pur și simplu nu au avut cui să predea echipamentul și armamentul, așa că au venit acasă înarmați. Astfel că gărzile naționale din satele românești constituiau ele însele la o adică, luate la un loc, o forță armată importantă.

Primii care au dat semnalul tentativei de a anexa Maramureșului au fost ungurii. Ei au încercat recuperarea Maramureșului pe seama Ungariei prin diplomație și demagogie. Astfel că, imediat după 1 Decembrie 1918, Guvernul de la Budapesta a procedat la retragerea Comitelui maghiar al Maramureșului, Fr. Bolgar, care avea în zonă o reputație proastă de anti-român, și l-a înlocuit cu o față nouă adusă din altă fostă provincie a Ungariei, un așa-numit „comisar pentru Maramureș”, în persoana lui Emil Zombory⁴. Acesta a încercat cu vorbe mieroase, prin promisiuni deșarte și fără număr, să atragă pe românii din Maramureș de partea Ungariei. Ba și prin satele Maramureșului „s-au lățit niște tipărituri, în care guvernul unguresc și slujbașii lui făgăduiesc a ne ferici”⁵.

Aceste demersuri erau dublate și de o aparentă consolidare a administrației locale maghiare. La Sighet a fost transferat fostul prim-pretor de la Hust, Mokcsay Zoltan, cu misiunea de a lupta pentru „integritatea” Maramureșului ca parte a Ungariei, în numele așa-numitelor „orașe de coroană”: Hust, Vișc, Teceu, Câmpulung și Sighet. Acest Mokcsay Zoltan a întocmit, pentru uzul statelor Antantei, memorii care conțineau statistici falsificate, în care cifrele privind populația românească din localitățile Maramureșului erau mult diminuate, reieșind că maghiarii sunt majoritari. Anterior, au fost luate inclusiv de la unii fruntași români „declarații de loialitate” față de Ungaria, care au fost apoi folosite în Parlamentul de la Budapesta. Astfel că, atunci când Alexandru Vaida Voievod a citit în Parlamentul de la Budapesta Declarația de autodeterminare a românilor din cuprinsul monarhiei dualiste, s-a văzut confruntat cu o adevărată lovitură de teatru. Drept răspuns, deputatul de Maramureș, românul Mihaly Pèter a prezentat respectivele declarații de loialitate din partea unor fruntași români, pretinzând că locuitorii români maramureșeni nu au nimic împotriva poporului maghiar și că vor să fie în continuare parte a Ungariei⁶. Acest româno-maghiar Peter Mihalyi a fost de altfel un exemplu tipic de supraviețuire politică prin cinism și adaptare cameleonică. După dispariția Austro-Ungariei, ca să nu rămână fără „coledzi” (colegiu, vorba lui Caragiale), a reușit să ajungă deputat în Parlamentul României Mari, apoi prefect al județului Maramureș. A murit la vârstă înaintată, ca pensionar al statului român.

Dar demersurile Ungariei de a păstra Maramureșul s-au spulberat, odată cu încercarea bolșevicilor ucrainieni de a ocupa Maramureșul cu forța armată și cu înfrângerea categorică a acestora de către Armata Română. În primele zile ale anului 1919, în preajma Sărbătorii

⁴ Idem, p. 4.

⁵ Ziarul „Sfatul”, anul I, nr. 2 /14 dec. 1918, pag. 4.

⁶ Alexandru Filipașcu, op. cit., pag. 236.

Crăciunului pe stil vechi, nordul Maramureșului a fost invadat de trupele bolșevice ucrainiene, comandate de un anume Vorovitz. Acesta a ocupat localitățile Câmpulung – Sighet – Bocicoi și au înaintat pe Vișeu, ocupând partea dreaptă a râului, până la Leordina, după care a solicitat formarea unei „comisii”, pentru a stabili linia de demarcație față de trupele române. Detașamentul ucrainean avea peste o mie de militari, se deplasa în sus pe Valea Tisei cu trei trenuri, pe care aveau zeci de tunuri și mitraliere. Situația era critică și se impunea intervenția Armatei Române.

O primă confruntare a avut loc la Vadul Izei, la 6 km. de Sighet, la podul de trecere peste râul Iza. Bătălia s-a dat în noaptea de 4 spre 5 ianuarie, pierderile ucrainenilor fiind de 30 de morți, 50 de răniți și 344 de militari luați prizonieri⁷, precum și o mare cantitate de armament. Armata Română nu a înregistrat nici un fel de pierderi, deoarece subunitățile ei au fost călăuzite noaptea de către localnici, care cunoșteau configurația terenului și amplasamentele inamicului. În fața acestei situații, grosul forțelor bolșevice au încercat să se retragă în Ucraina, spre izvoarele Tisei, cu trenurile care staționau în gara Sighet. Armata Română i-a interceptat în gara Cămara, reușind să captureze două trenuri din cele trei, tunuri, mitraliere, o mare cantitate de muniție și a făcut prizonieri 12 ofițeri și patru sute de soldați⁸. Armata bolșevică a avut pierderi doi ofițeri și treizeci de soldați morți, iar Armata Română a înregistrat un mort, sergentul Iosif Gabor, și doi răniți. Pentru cunoașterea acelor evenimente dispunem de un bogat material informativ păstrat în arhivele Armatei Române, dar și de relatările la cald din ziarul „Sfatul”.

În editorialul ziarului „Sfatul” nr. 2-3/11 ianuarie 1919, în cuvinte calde, cu o retorică specifică epocii, sub semnătura lui dr. Titu Doros este elogiată Armata Română și acțiunea ei de eliberare a Maramureșului. Tot în acest număr sunt descrise cu amănunte funeraliile sergentului – erou Iosif Gabor, fost rănit și supraviețuitor al Bătăliei de la Oituz, dar căzut pentru eliberarea Maramureșului. La prohodul ținut în biserica românească, au slujit preotul ortodox al regimentului din care a făcut parte sergentul, împreună cu preoții greco-catolici români din Sighet, iar sicriul a fost purtat pe arme de către camarazii lui până la cimitir. Comandantul Regimentului, colonelul Gheorghiu l-a plâns pe cel căzut, „așa cum un tată își plânge fiul”, mai consemnează Ioan Bilțiu Dăncuș în „Sfatul”⁹. Apoi, în numărul următor al „Sfatului” sunt publicate listele cu cei care au donat sume de bani pentru ajutorarea văduvei lui Iosif Gabor și a copilului său rămas orfan. Impresionează mobilizarea realizată de către preotul Iuliu Ardelean din Văleni, unde s-au strâns peste 2.000 de coroane.

Una peste alta, editorii ziarului par a fi de-a dreptul vizionari, cu privire la valoarea documentară pe care o poate căpăta această publicație pentru viitor. Mai în glumă, mai în serios, ei scriu negru pe alb: „Voim ca numerele Sfatului să fie adunate, să fie făcute o carte și cetite și mai târziu, de aceea i-am dat forma asta mică”¹⁰.

4. Comportarea armatelor maghiare și ucrainiene dincolo de linia de demarcație. Adevărul despre „Divizia secuiască”

Imediat după proclamarea Unirii Transilvaniei cu România la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia și în prima parte a anului 1919, Ungaria nu s-a putut împăca nicidecum cu ideea că Transilvania a decis, prin populația română majoritară, alipirea la Regatul României. A încercat mai întâi păstrarea Transilvaniei cu mijloace propagandistice în interior și

⁷ Dr. Laurențiu Batin, *Armata și Biserica Ortodoxă în Maramureșul interbelic*, Vol. I, Ed. Limes, Cluj, 2016, p. 37.

⁸ Idem, pag. 38.

⁹ Ziarul „Sfatul” an II, nr. 2-3 / 11 ian. 1919, p. 5.

¹⁰ Ziarul „Sfatul”, nr. 8 / 15 februarie 1919, p. 4.

diplomatice în exterior și, văzând că acestea nu dat rezultatul dorit, a recurs la violență și forța armată.

În acest context, în Ungaria câștigă teren mișcarea comunistă a lui Béla Kun. Inițial acesta își disimulează cu grijă intențiile comuniste internaționaliste și joacă cu succes cartea ultranaționalistă maghiară, promițând re-aducerea Ardealului la Ungaria pe calea armelor. Atrage de partea sa și Divizia de secui din Transilvania, este acceptat de către unele cercuri conducătoare de la Budapesta și văzut ca un „salvator” al națiunii maghiare¹¹.

În perioada ianuarie – martie 1919, Armata Română din Transilvania era staționată pe o linie de demarcație provizorie, care trecea de la sud la nord prin localitățile Lugoj – Brad – Câmpeni – Ciucea – Zalău – Baia Mare – Sighet, în așteptarea hotărârilor Conferinței de Pace de la Paris. Dar, pentru a-și dovedi intențiile de refacere a „Ungariei Mari”, Béla Kun ordonă formațiunilor sale paramilitare terorizarea și asasinarea a mii de români aflați la vestul aliniamentului de contact dintre trupele române și cele maghiare. În ceea ce privește Maramureșul, aici nu mai erau probleme, pentru că aici a fost intrat deja Armata Română, încă de la începutul lunii ianuarie 1919. Dar problema gravă era că linia de demarcație pe care trebuia să staționeze Armata Română trecea numai puțin pe la vest de Sighet, pe la podul de cale ferată de la Câmpulung la Tisa – Taras. Localitatea pur românească Săpânța rămăsese dincolo de linia de demarcație, în Ungaria, și deci la discreția formațiunilor paramilitare bolșevice maghiare și ucrainiene.

Despre teroarea la care a fost supusă Săpânța și asasinatele comise acolo aflăm amănunte din ziarul „Sfatul”. Mai întâi ni se relatează că doi studenți teologi, Ovidiu Lupan și Paul Șerban, au vrut să meargă la Gherla, pentru continuarea studiilor. Pe atunci deplasarea de la Sighet la Gherla cu trenul se făcea via Câmpulung la Tisa – Halmeu – Satu Mare – Baia Mare – Dej. Cei doi, deși aveau un „scop nevinovat” al călătoriei lor, au fost dați jos în gara din Satu Mare și au fost „maltratați în chipul cel mai barbar de către bandele săcuiști”¹². Apoi, în satul Săpânța, „[...] în săptămâna trecută [15-22 februarie – n.n.], se lățise vestea că se apropie bande ungurești [...]. Nopti de-a rândul au vegheat săpânțenii, înarmați cu coase și furci, să le ieie voia ungușilor de a ocupa comune românești. În dimineața de 27 faur [14 februarie pe stil nou], după ce locuitorii înarmați după o noapte de veghe au început să se împrăștie pe la locuințe în speranța că nu-i amenință nici o primejdie, se ivește pe neașteptate o bandă în număr de 100-120. Lucrul prim le-a fost să încunjure casa parochială și să-l caute pe preotul Balya, căruia îi succese să fugă chiar în acel moment. În furia lor că nu au reușit să pună mâna pe preot, au început a maltrata familia preotului [între altele luându-i tot „fructul”, respectiv carnea depozitată în cămară]. Pe învățătorul Mihai Șerban, om bătrân și bolnav l-au bătut, furându-i toată carnea și slănina de la un porc ce l-a fost tăiat nu demult. Au dezarmat și deținut pe toți gardiștii [români], care încă au fost bătuți”¹³.

Și încă: „Săcuii își fac de cap în Săpânța [...] le strâng de la români tot ce au în jurul căsii, iar la urmă își bat joc de năcazul omului. Unei biete femei văduve, Pop Ileana Vlădicoaie i-au dus 50 de ouă. Femeiea îl roagă să-i plătească pentru ele, ungușul mărinos îi dă un bilet [femeii care nu știa să citească], în care recunoaște că a cumpărat ouăle pe care a plătit 24 coroane [și o trimite la comandant]. Femeiea se prezintă cu biletul la comandant pentru a-și primi plata, unde este însă împrășcată afară, că de ce cere de două ori prețul. Tot așa, lui Pop Toader a lui Dumitru Muscalul i-au dus slănina de la 2 porci și acesta a primit un bilet [cu

¹¹ Vezi Nicolae Iuga, în: <http://www.art-emis.ro/istorie/4587-ungaria-ar-trebui-sa-mulumeasca-public-romaniei-si-armatei-romane.html>

¹² Ziarul „Sfatul”, nr. 7/ 8 februarie 1919, pag. 4.

¹³ Ziarul „Sfatul”, nr. 9/22 feb. 1919, pag. 4.

care să meargă la comandant], în care era îndrumat să meargă după plată la... Dumnezeu! Au spart și prăvălia sătească, ducând 5 saci de făină și 2.000 coroane”¹⁴.

De unde proveneau de fapt aceste „bande de secuici” în Maramureș? Există o Divizie secuiască, considerată ca fiind o mare unitate de elită a Armatei Austro-Ungare, care a trecut de partea bolșevicului Bela Kun. Această divizie, gata în orice moment să atace Armata Română, era staționată pe Valea Tisei, între Câmpulung la Tisa și Hust, și avea în total aproximativ 6.000 de militari, dotată cu 26 guri de foc (tunuri și obuziere), un tren blindat și cuprindea Reg. 1 Secuci „Cap de mort” (1.700 oameni), Reg. 12 Honvezi și o parte din Reg. 1 Secuci (2.400 oameni) și 2.000 de oameni în curs de mobilizare¹⁵. După ce Ungaria sovietică condusă de către bolșevicul Bela Kun declară război României, la data de 16 aprilie 1919, această divizie, despre care se spune până azi, în fals, în propaganda maghiară în special din secuime cum că nu ar fi fost învinsă niciodată, este împinsă de către Armata Română pe aliniamente succesive spre interiorul Ungariei, până în zona Mateszalka – Nyiregyhaza, unde zece zile mai târziu, pe 27 aprilie este complet încercuită de către detașamentul colonelului Ioan și se predă necondiționat. Armata Română a făcut atunci capturi impresionante: 477 ofițeri și 4.500 de soldați făcuți prizonieri, 800 de cai, 23 de tunuri, 116 mitraliere, peste 4.500 de arme diferite, trenuri blindate, divers material de război¹⁶. Acesta a fost adevăratul sfârșit fără glorie al Diviziei secuiești, ale cărei fapte de vitejie au constat, cel puțin în Maramureș, în furatul slăninii de la țăranul român.

În fața acestui pericol iminent, Președintele Marelui Sfat Național Român de la Sibiu Iuliu Maniu ordonă chemarea sub arme a tuturor tinerilor în vârstă de 21, 22 și 23 de ani, fapt amplu relatat și comentat pozitiv-convingător în articolul de fond al ziarului „Sfatul”¹⁷.

5. Unele considerații sociologice

Profesorul universitar de la Budapesta dr. Gheorghe Bilașcu (originar din Petrova – Maramureș) și viitorul întemeietor al învățământului universitar stomatologic românesc de la Cluj face, într-un serial publicat în mai multe numere consecutive ale „Sfatului”, un aspru rechizitoriu la adresa fostei stăpâniri maghiare. Serialul său începe din nr. 7 al „Sfatului”, se numește „Din suferințele noastre” și este semnat cu inițialele în acest fel: – g. b. –

În rezumat, ideile lui Gheorghe Bilașcu sunt următoarele. El face sumare trimiteri la istoria dintru începuturi, de la colonizarea Daciei de către Traian, spre a ajunge la observația justă în sine că, după un Ev Mediu glorios și nobil al românilor maramureșeni, ungurii „ne-au supt măduva și cu forța ne-au scos din averile noastre. Nobilii unguri au îngreunat cu felurite apucături viața românului, punându-i în cârcă dări și poveri [...]. Tot rodul muncii noastre îl mâncau străinii, luându-l de la noi în dări și biruri mari”¹⁸. Parcurge, tot sumar, Răscoala lui Horia, lupta lui Avram Iancu și mișcarea memorandistă. Anul 1914 ne-a adus Războiul Mondial, suferințele noastre și jertfele pe care a trebuit să le dăm s-au înmulțit. Ne-au încorporat tinerii la război și ne-au rechiziționat agoniseala după bunul lor plac.

La urmă, mai zice G. B., „ne-au scos și limba din biserică, înființând o Episcopie greco-catolică maghiară [cu referire la Episcopia greco-catolică de la Hajdu-Dorog, o episcopie în care slujba se făcea numai în limba maghiară și cărțile bisericești erau toate tipărite în maghiară, episcopie înființată cu singurul scop de-ai maghiariza pe români și ruteni

¹⁴ Ziarul „Sfatul”, nr. 10 / 1 martie 1919, pag. 4.

¹⁵ http://www.istoria.md/articol/829/R%C4%83zboiul_rom%C3%A2no_ungar_de_la_1919_din_Apuseni_pe_Tisa

¹⁶ http://www.istoria.md/articol/829/R%C4%83zboiul_rom%C3%A2no_ungar_de_la_1919_din_Apuseni_pe_Tisa

¹⁷ Ziarul „Sfatul”, nr. 9 / 22 feb. 1919, pag. 1.

¹⁸ Ziarul „Sfatul”, nr. 7 / 8 februarie 1919, pag. 2-3

prin biserică], la care au lipit multe parochii române din Ardeal, Maramureș și Sătmar; pământ n-a fost iertat să cumpărăm”¹⁹. Într-adevăr, înainte de Războiul Mondial, guvernul de la Budapesta a dat o lege prin care se interzicea românilor din Ungaria să cumpere pământ. Maghiarii proprietari de pământ, mai mari sau mai mici, dar mai cu seamă cei mai mici, obișnuiau să-și aroge tot felul de titluri nobiliare feudale bombastice, să se îmbrace de fuduli în uniforme retro cu tot felul de zorzoane și să piardă vremea trândăvind în cafenelele și cazinourile din Viena. Majoritatea erau înglodată în datorii. Dacă românilor li s-ar fi permis să cumpere terenuri, proprietățile acestor scăpătați ar fi trecut natural în mâinile lor și în scurtă vreme, într-o generație–două, rolul și statutul economic dintre trufașul nobil maghiar și vicleanul țaran român s-ar fi inversat.

În concluzie – mai scrie autorul nostru – „trebuie să fim prevăzători [...], trebuie să fim precauți că foștii domni la putere, ungurii și [mai sunt numiți și alți alogeni] nu ne văd cu ochi buni [...]. Ei nu se pot împăca cu gândul că de aici înainte nu vor mai sta în spinarea altor neamuri și nu vor mai merge lucrurile după placul lor, căci așa s-au învățat până acuma, să se îngrașe din sudoarea altor neamuri. Ei în față și prin foi ne promet totul, ne numesc frați, ne promet școli românești, drepturi naționale, ne promet pământ, numai să rămânem cu ei. La spate însă lucră cu toate mijloacele împotriva noastră”²⁰.

În numărul următor al „Sfatului”²¹, G. B. continuă cu relatarea pe scurt a unor atrocități săvârșite de către Armata maghiară împotriva populației civile românești. Povestește cum de exemplu la Târgu Lăpuș ungurii au ucis 14 români și au rănit alte câteva zeci, trăgând în Adunarea românească cu mitraliera, ocazie cu care învățatul domn dr. Bilașcu explică, pentru cititorii foii care nu au fost cătane, că „mitraliera” este un fel de „mașină de pușcat”²². Apoi, „La Arad, când s-au prezentat românii la gară să facă primire generalului francez Berthelot [...], garda ungurească a tras salve de pușcă în garda română, omorând mai mulți români, între ei și ofițeri. Cu ocaziunea aceasta au pușcat și în automobilul generalului francez, rănind șoferul automobilului. Tot cu ocaziunea primirii generalului francez în Sătmar, i-au bătut pe românii care s-au prezentat să-l primească [...]. În Borșa un jandarm ungur au omorât fără vină pe un fecior român, tot așa și în Apșa de Mijloc. Tot așa s-a întâmplat caz în Biserica Albă și în Șugătag [...]. Săcuii sunt niște adunătură din oameni mișăi cu scopul de jefuire [...]. Cei de la cârma din Budapesta [bolșevicii] astăzi se țină [se aruncă] pe averile domnilor și bisericilor vrând prin asta a trage [a îndepărta] ura poporului de pre ei înșiși, ca să poată scăpa cu capitalul uriaș câștigat în războiul din sudoarea bietului țaran”²³.

6. Relatări despre începutul Războiului dintre România și Ungaria din 1919

În ziarul „Sfatul”²⁴ nr. 10 din 1 martie 1919 este inserat un Comunicat de mare importanță nu doar pentru Transilvania, ci și pentru Regatul României în întregul său. Președintele Consiliului Dirigent Român de la Sibiu, dr. Iuliu Maniu anunță, printr-o Dispoziție dată Legațiunii Române de la Budapesta, „Ruperea relațiilor diplomatice cu guvernul Republicii Maghiare”.

Motivele sunt invocate de către chiar Iuliu Maniu:

„Având în vedere că guvernul republicii maghiare, în contra înțelegerilor avute, înrolează cu forța în armata maghiară feciorii de pe teritoriile ca stau încă în administrația sa [...] și îi silește să jure sub steagul maghiar;

¹⁹ Ziarul „Sfatul”, nr. 8 / 15 feb. 1919, p. 2.

²⁰ Idem, pag. 3.

²¹ Ziarul „Sfatul” nr. 9 / 22 feb. 1919, p. 2.

²² Ibidem.

²³ Idem. p. 3.

²⁴ Ziarul „Sfatul” nr. 10 / 14 martie 1919, p. 2.

având în vedere că guvernul republicii maghiare dizolvă cu forța gardele române [...] și destituie și persecută funcționarii români [...];

având în vedere că armata regulată a statului cât și bandele iregulare, plătite din visteria statului și transportate cu mijloace de comunicație ale statului, jefuiesc satele românești, omoară și chinuiesc locuitorii români [...];

având în fine în vedere că toate aceste acte nu numai că sunt tolerate de guvernul republicii maghiare, ci în mare parte sunt fapte comise sau puse la cale chiar de către acest guvern, atunci când pe teritoriul guvernat de Consiliul Dirigent viața și avearea locuitorilor meghiari nu a fost în nici un caz atacată;

Consiliul Dirigent Român din Sibiu nu se mai simte îndemnat a susține cu guvernul republicii maghiare contactul avut și în consecință revocă pe plenipotentiarul său trimis la acel guvern. Sibiu, la 2 martie 1919”. Semnează Iuliu Maniu, Președinte C. D. R. Sibiu.

În numărul²⁵ 11 al „Sfatului” este publicat un amplu reportaj sub titlul „Scrisoare din Sibiu” în paginile 2 - 3, datată 6 martie 1919. Aflăm de aici că Consiliul aliaților de război de la Versailles a luat hotărârea ca linia demarcațională între Armata Română și cea maghiară să se mute mai spre Vest, cuprinzând în interiorul României orașele Sătmar – Carei – Oradea – Arad. Faptul prezintă și o importanță aparte pentru Maramureș, pentru că în acest fel Maramureșul va avea legătură de cale ferată prin Sătmar spre inima României. Se mai scrie aici că în 4 martie groful Karolyi Mihalyi, la acea dată încă prim ministru al Ungariei, „neîmpăcat dușman al românilor”, a ținut în Sătmar o Adunare în care a îndemnat armatele maghiaro-secuiești să nu se supună hotărârii Antantei, ci să opreacă cu arma înaintarea armatei române. Față cu aceasta reporterul comentează că prea mare a fost răbdarea românului, încât vrăjmașul „a tâlcuit-o de slăbiciune”. Ne-au omorât oamenii și ne-au distrus satele de peste linia demarcațională, „ne-au batjucurit legea și ne-au spurcat bisericile”, mai spune acesta.

Având în vedere cele de mai sus, aflăm din ziar că prim ministrul român Ionel Brătianu a declarat la Paris că, dacă ungurii ne silesc, ne vom apăra noi drepturile noastre cu arma. Iar în ziarul „Viitorul” care apărea la București și care era oficiosul guvernului, în numărul din 2 martie 1919 s-a scris că „Suntem de fapt în război cu republica maghiară”. Opinia reporterului de la Sibiu al „Sfatului” este că „Ungurii au început acest război, prin atacurile mișelești de la Câmpulung la Tisa, Zalău și Ciucea. L-au început mișelește, cu gând păgân de lăcomie, ca să robească din nou neamul românesc, căci ungurul nemeș nesățios, fără munca altor neamuri nu poate trăi, fără să fure pe român nu ar avea nici ciucuri, nici pinteni²⁶. Numai că și românul „își are mintea la locul ei”, iar feciorii noștri, cei mobilizați, care au răspuns chemării lui Iuliu Maniu, „cu nespuse însuflețire cântând au intrat sub steag și azi regimentele noastre sunt gata”. S-au întors și mii de soldați români care au luptat pe frontul din Italia, „au plecat în război cu Marschbatalionul ca robi și s-au întors ca oameni liberi, s-au căciulit la unguri [iar la întoarcere], la primire i-au întâmpinat guvernul [Consiliul Dirigent Român de la Sibiu] cu capul descoperit”²⁷.

Ceva mai târziu, același corespondent de la Sibiu (probabil dr. Vasile Filipciuc), în nr. 14 al ziarului²⁸, din 29 martie 1919 reia tema conflictului: „Ardealul și-a format deja armata [o armată proprie, formată din voluntari locali, în afară de Armata Română a vechiului Regat] și stă gata de a da răspuns obrăzniciei asupritorilor. S-a ordonat mobilizarea și însuflețirea este la culme. Numai un semn mai așteaptă ca să pornească și să sfarme capul năpârcii [...]. Ungurii din Ardeal se îmblânzesc, acuma văd prostia celor de la Budapesta [condusă începând

²⁵ Ziarul „Sfatul” nr. 11 / 8 martie 1919, pag. 2 – 3.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ziarul „Sfatul” nr. 14 / 29 martie 1919, p. 2.

cu 21 martie de un guvern bolșevic] și se apropie de români. Spre acest scop au întemeiat foaia Uj Vilag, care se acomodează punctului de vedere românesc”²⁹. În ziua de de 30 martie 1919, la Sibiu erau strânși aproximativ 150.000 de voluntari români, după aprecierea Corespondentului „Sfatului”, care au demonstrat și au cerut arme. Generalul Traian Moșoiu, comandantul Armatei de Transilvania din cadrul Armatei Regale Române a făcut însă apel la calm și a dat asigurări oamenilor că el, generalul Moșoiu, cu armata pe care o conduce, făgăduiește pentru unguri o înfrângere mai ceva ca aceea de la Mohacs³⁰. Tot aici, același corespondent dă știrea că groful Karolyi, prim ministrul Ungariei „a abzis [a abdicat, a demisionat] și jidovimea din Pesta a ajuns la putere. S-au deschis temnițele, hoții de ieri au devenit patrioți și bolșevismul maghiar ar dori a primejdui pacea și liniștea Europei”³¹.

Ziarul „Sfatul” relatează apoi amănunțit despre înaintarea Armatei Române, peste fosta linie de demarcație, în direcția Ungaria, după ce la 16 aprilie 1919 conducerea bolșevică a Ungariei reprezentată prin Bela Kun a declarat război României și a atacat Armata Română pe toată linia frontului. În ziar³² se dă știrea că Armata Română a ocupat orașul Satu Mare în ziua de sâmbătă 19 aprilie la ora 8 dimineața, l-a eliberat din captivitate pe Ioan Bilțiu – Dăncuș, învățător în Slatina, împreună cu 7 ofițeri și 60 de soldați români, foști prizonieri de război la unguri. Armata Română a făcut prizonieri 600 de bolșevici, dintre care 18 ofițeri. În retragere, bandele maghiare au jefuit satul Săpânța, ducând vite, porci, găini, iar de la preotul Balea i-au luat trăsura cu doi cai³³.

7. Instaurarea noii administrații românești în Maramureș

Sfatul Național Român Comitatens de la Sighet, atât în Maramureș cât și în alte zone sau comitate unde a existat era, după cum se știe, un organism de conducere provizorie, format atunci în decembrie 1918 dintr-un grup de inițiativă al personalităților locale, cam așa cum au fost CFSN, respectiv CPUN între decembrie 1918 – iunie 1919, iar după instaurarea unei administrații legitime, respectiv recunoscute de către guvernul central, acest organism trebuia să se autodizolve. Și la Sighet s-a procedat la fel.

Pe data de 28 aprilie 1919 a fost numit primul prefect român al Maramureșului, de către Guvernul M. S. Regele Ferdinand de la București, în persoana dr. Vasile Chiroiu, eveniment salutat în ziar ca „o zi istorică”³⁴. Și mai zice articolul de fond: „De la plecarea lui Dragoș Vodă din Maramurăș, n-a fost nici o întâmplare mai însemnată în istoria Maramurășului [...] ca ziua de 28 aprilie 1919. În această zi a depus jurământul pe M. S. Regele României dl prefect al Maramurășului Dr. Vasile Chiroiu și totodată prin faptul acesta s-a încorporat Maramurășul în corpul României Mari. Visul nostru de veacuri prin mărețul act al depunerii jurământului s-a împlinit. Suntem români – fii ai României libere și independente”³⁵.

Dr. Vasile Chiroiu nu era maramureșean ci bănățean, fost avocat în Lugoj și fost luptător în unitățile formate din voluntarii români din Siberia, alături de maramureșeanul dr. Gavrilă Iuga. Înainte de numirea noului prefect de Maramureș, aici s-au manifestat o serie de rivalități pentru ocuparea acestei funcții între unele personalități locale, soldate cu reclamații la Consiliul Dirigent de la Sibiu. În aceste condiții, Iuliu Maniu a luat decizia de a nominaliza pentru funcția de prefect al Maramureșului pe cineva din afara județului, adică pe bănățeanul

²⁹ Ibidem.

³⁰ Idem, pag. 5.

³¹ Ibidem.

³² Ziarul „Sfatul” nr. 16 / 25 aprilie 1919, p. 4.

³³ Ibidem.

³⁴ Ziarul „Sfatul” nr. 17 / 2 mai 1919, p. 1.

³⁵ Ibidem.

Vasile Chiroiu, în detrimentul unor lideri naționaliști locali, care își dovediseră deja loialitatea față de România³⁶. Animizitate cauzate de acest fapt au durat ani de zile. Doi avocați importanți din Vișeu de Sus, dr. Gavrilă Iuga (care mai târziu va ajunge și el prefect al Maramureșului) și dr. Vasile Filipciuc (fost reprezentant al Maramureșului în Consiliul Dirigent de la Sibiu) au finanțat tipărirea unei gazete locale, intitulată „Gazeta Maramureșeană”, în care cei nou-veniți din afara Maramureșului, mai cu seamă cei din vechiul Regat, erau numiți „intruși, venetici, șarlatani, lichele, escroci, lifte, căpcăuni și cu etnonime alogene denigratoare, precum: țigani, greci, ciurari, căldărari, lingurari” ș.a.³⁷.

Cu toate acestea, instalarea primului prefect al Maramureșului ca județ al Regatului României, dr. Vasile Chiroiu, a decurs fără incidente, ba chiar cu sobrietatea cuvenită în astfel de împrejurări. Solemnitatea este descrisă în „Sfatul”, după cum urmează. „În seara zilei de 27 aprilie la 8 oare, a sosit dl. prefect denumit de Consiliul Dirigent: dr. Vasile Chiroiu [...]. La gară l-a așteptat dl. general Olteanu, în societatea dlui președinte al Consiliului Național dr. Vasile Kindriș. În ziua de 28 aprilie la orele 11 a.m. s-a conchemat [convocat] ședința extraordinară a comitetului executiv al Consiliului în sala Consiliului, unde s-au adunat toate notabilitățile române din Sighet și [din] jur, și unde s-a prezentat dl prefect. De aici toți au plecat în corpore la casa Comitatului - spre a prelua oficiul. Fostul comisar [al guvernului maghiar pentru Maramureș] dl Zombory declară că prezența domnului prefect nou însemnează forța majoră, la care cedează și predă oficiul. După aceea steagul nostru treicolor să pune pe edificiul casei comitatului, ce înseamnă luarea în posesiune, iat toți domnii și țărani români prezenți să adună în sala de sfat, unde dl dr. V. Kindriș deschide adunarea [...]. După aceea dl dr. T. Mihali cetește acta de denumire a dlui prefect, rogându-l să depună jurământul. Dl prefect cu voce sonoră joară fidelitate M. S. Regelui României. Dl prefect preia cuvântul apoi și în vorbirea lui adresată către cei prezenți accentuează că el a venit în semnul democrației și al naționalismului și cere ajutorul inteligenței din Maramureș la munca mare ce ne așteaptă în viitor. După aceea dl administrator vicarial Ioan Doroș a vorbit în numele bisericii și al școlii române [...], iar dl judecător dr. Alexandru Lazar în numele oficianților români din Maramureș oferă serviciile fieștecării oficianțului român pentru România Mare. Dl dr. Vasile Kindriș salută pe ilustrul oaspe al Maramureșului dl dr. T. Mihali [...] și cu aceasta încheie apoi ședința [...].³⁸

Urmează apoi ceremonia de depunere a jurământului pentru funcționarii publici de la Comitat și de la Orașul Sighet. „S-au prezentat toți și după vorbirea dlui prefect fieștecare deosebit a fost invitat să se declare că depun ori nu jurământul [către Regatul României]? – Au depus dnii Gavrilă Mihalyi, dr. Ioan Rednic, George Dan, Flaviu Jurca și Longin Mihalyi. – N-au depus românii: dr. George Mihalca, Petru Joody de la Comitat și dr. Aurel Faur, Alexandru Rednic, Petru Pop de la oraș și streinii. Aceștia, prin glasul vice-prefect Josif Sabo [au declarat] că nu își pot călca jurământul de credință către statul maghiar”³⁹.

După terminarea formalităților de depunere a jurământului, s-a alcătuit și o nouă structură de conducere administrativă a noului județ al României Mari, compatibilă cu structurile administrative similare de nivel județean din Regatul Român. După istoricul Alexandru Filipașcu, această structură era următoarea: Vasile Chiroiu – prefect, Gavrilă Mihalyi (subprefect), Alexandru Moldovan (prim notar al județului), Vasile Filipciuc, Flaviu Jurca, Iuliu Coman, Gheorghe Dan (pretori), Vasile Chindriș, Izidor Anderco, Iosif Rednic (juristconsulți), Gheorghe Coman (administrația financiară), Ion Rednic, Alexandru Bălin,

³⁶ Vezi Dr. Ilie Gherheș, *Disputa între maramureșenii autohtoniști și regățeni...* etc., în vol. „Cultură și civilizație românească în Maramureș”, vol. VII, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2017, p. 63.

³⁷ Idem, p. 64.

³⁸ Ziarul „Sfatul” nr. 17 / 2 mai 1919, p. 4.

³⁹ Idem, p. 5.

Sigismund Pop, Ivan Dan (serviciul sanitar), Alexandru Lazar (primpreședinte la tribunal), Iuliu Moysș, Dumitru Grad (președinți la tribunal), Ilie Chindriș (primprocuror), Desideriu Batin (președinte al sedriei orfanale), Tiberiu Chișiu (legist), Iuliu Pop la Sighet și Petru Vaida la Vișeu (președinți la judecătoria), Florentin Mihaly (decan al baroului de avocați), Ion de Kovats (prodecan al baroului de avocați), Victor Hodor (primar al Sighetului), Teodor Pop (șef al poliției din Sighet), I. Stoia (revizor școlar), Vasile Iuga și Ștefan Bota (subrevizori școlari)⁴⁰.

În ultima pagină a aceluiași număr al „Sfatului” sunt inserate și ultimele noutăți de pe plan național și internațional. Aflăm că: „Trupele române, la cererea locuitorilor, au ocupat orașul Munkacs, restabilind ordinea ce a avut de a suferi mult din partea bolșevicilor” și că: „trupele române au intrat învingătoare în orașele Satu Mare, Tășnad, Carei, Șimleul Silvaniei, Oradea, Mateszalka, Nyiregyhaza, Puspokladany, Bekescsaba, Makko, ocupând deja tot teritoriul până la Tisa”⁴¹.

8. Încheierea misiunii ziarului „Sfatul” ca officios al Consiliului Național Român Comitatens Maramureș

Odată cu instaurarea noii administrații românești în Maramureș, activitatea conducerii provizorii a acestui Comitat, exercitată între decembrie 1918 – mai 1919 de către Sfatul (ulterior Consiliul) Național Român Comitatens încetează. Ziarul „Sfatul”, care în acest răstimp de o jumătate de an a fost officiosul acestui organism, își continuă însă apariția încă o jumătate de an, până în decembrie 1919, cu subtitlul de „organ național, redactat de un comitet”, condus fiind de către un „redactor responsabil” în persoana lui Vasile Cziplé.

Fostul președinte al Consiliului Național Român Comitatens Maramureș și șef al ziarului „Sfatul” își ia rămas bun de la cititori, cu cuvinte emoționante, în articolul de fond din numărul dublu 22-23 / 31 mai (stil nou, 13 iunie stil vechi) 1919. „În urma faptului de care ne bucurăm mult că cărmuirea Maramureșului a ajuns în mâini chemate spre aceasta, în mâini românești, înceată rostul, se sfârșește activitatea Consiliului Comitatens. Și „Sfatul”, ziarul pe care s-a răzimat Consiliul, ca mijloc izvorât din aceleași nădejdi [și] din aceleași dorinți, împlinindu-și misiunea dă loc la noua încheiere, care-i în curgere. Ne despărțim deci mulțumind tuturor care în munca grea și obositoare ne-au fost de ajutor [...]. Avem convingerea că, în împrejurările date, s-a făcut tot ce a pretins cauza. Rezultatele ajunse ne îndreptățesc la constatarea aceasta. Atunci când de acuma înainte „Sfatul” rămâne ca o dovadă a muncii și a frământărilor noastre [...] suntem în clar că ni se impun noi și poate mai grele îndatoriri [...]. Cu Dumnezeu am început, de la El cerem binecuvântare și peste pașii ce-i vom face de acum înainte”⁴².

În același număr al ziarului se clarifică cumva și problema datării, respectiv a utilizării calendarului, cel puțin pentru Transilvania și Maramureș, printr-o Circulară referitoare la „utilizarea calendarului în oficiile publice”, dată de către președintele Consiliului Dirigent Iuliu Maniu. Prin această circulară este comunicată Ordonanța nr. 282 / 1919, prin care se hotărăște că, începând cu „ziua de 1 – 14 aprilie 1919 oficiile publice vor întrebuița din ziua aceasta numai calendarul gregorian. Ordonanța aceasta nu privește bisericile. Sibiu, 13/26 martie 1919. Iuliu Maniu, Președintele Consiliului Dirigent”⁴³.

⁴⁰ Alexandru Filipașcu, op. cit., p. 239 – 240.

⁴¹ Ziarul „Sfatul” nr. 17 / 2 mai 1919, p. 6.

⁴² Ziarul „Sfatul” nr. 22-23 / 31 mai 1919, p. 1.

⁴³ Idem, p. 3.